

12.11.2021

Svar på Nordisk Råds rekommandasjon 10/2021 – Tiltak för motverkandet av arbetsmarknadskriminalitet i byggsektorn

Rekommendasjon:

Rekommendasjonen har følgende ordlyd:

Förslag

Utskottet för tillväxt och utveckling i Norden föreslår att

Nordiska rådet rekommenderar de nordiska regeringarna

- å styrke samarbeid og utveksling av informasjon som underletter tilsyn med bedrifter i byggsektoren som operer i flere nordiske land, og kan bidra til å effektivisere arbeidet med å identifisere og unngå arbeidsmarkeds kriminalitet,*
- å utvikle nasjonale register over bedrifter i byggsektoren til bruk for offentlige og private anbud og at det åpnes for gjensidig tilgang til disse register mellom de respektive myndigheter i de nordiske land,*
- å samordne sin politikk i forhold til Europeisk plattform mot svart arbeid.*

Temat är ytterst viktigt och aktuellt. Missbruk och brottslighet på arbetsmarknaden är inte nya fenomen, men de blir alltmer ihärdiga och hotar att bli större i framtiden. Orättvis konkurrens, social dumpning, brott mot arbetsrätten och kollektivavtal hotar vår gemensamma nordiska arbetsmarknad.

De nordiska länderna är naturliga samarbetspartner sinsemellan. Vi delar samma värdegrund när det gäller demokrati, öppenhet och tanken om en välfärdsstat. På den nordiska arbetsmarknaden arbetar man i nära samarbete med arbetsmarknadsparterna och kollektivavtalen täcker många

frågor som hör till området för arbetslagstiftningen. Därför är det naturligt att vi fortsätter samarbeta för att förhindra missbruk på arbetsmarknaden också i byggsektorn.

Byggesektoren er en af de brancher, hvor kriminel aktivitet og social dumping ser ud til at trives. Det kan blandt andet være på grund af at der er et stort behov for ufaglært personale, underleverandør er almindelig og lange kæder af underleverandører til hvert enkelt projekt. En stor del af medarbejdere hos bemandingsfirmaer og udstationerede arbejdere arbejder i denne sektor.

För att bekämpa detta behöver vi samarbete, gemensamma aktioner och informationsutbyte mellan myndigheter och arbetsmarknadens parter. Samarbetet behöver utvidgas till mer än arbetsmiljömyndigheterna om vi ska komma till rätta med grå arbetskraft.

Der er et klart behov for koordinering og øget samarbejde i disse spørgsmål både i landene og mellem lander; øget samarbejde mellem regeringer og samarbejde mellem fagministerier er vigtigt, hvis koordinering af tilsyn og foranstaltninger skal koordineres på tværs af institutioner under forskellige ministerier. Det er derfor nødvendigt at støtte både en top-down og en bottom-up tilgang kring disse spørgsmål, på den ene side hvad angår politik og lovgivning, og på den anden side hvad angår uddannelse, omskoling og ressourcer til dem, der udfører overvågning.

Inom ramen för Nordiska ministerrådet har det under de senaste åren funnits flera initiativ som gäller en rättvis arbetsmarknad, förhindrande av social dumpning och bekämpning av grå ekonomi. Särskilt viktigt är ministerrådets nya samarbetsprogram för 2022–2024, som vi för närvarande håller på att utarbeta. Bekämpningen av arbetsplatsbrottslighet och lämpliga förhållanden är en viktig del av det nya samarbetsprogrammet. Åtgärder mot arbetsplatsbrott och för lämpliga förhållanden har också betonats i Nordiska rådets nuvarande samarbetsprogram. Dessutom har det genomförts flera nordiska projekt, utredningar och konferenser. Till exempel 2018 ordnades ”Nordiskt-baltiskt expertseminarium om ordning och reda på arbetsmarknaden”. Samarbete mellan myndigheterna var ett återkommande tema under expertmötet. Eftersom arbetslivskriminaliteten är gränsöverskridande behöver också samarbetet mellan länderna fungera, och det behöver utvidgas. I Danmark samarbetar polis, skatte- och arbetsmiljömyndigheterna för att motverka social dumpning och oordnade förhållanden i arbetslivet. När brottsligheten organiserar sig behöver också kontrollmyndigheterna och arbetsmarknadens parter skärpa sitt samarbete över de olika ländernas gränser. Utbytet av kunskap och information är mycket effektivare om man känner varandra.

De nordiska länderna samarbetar mycket också inom ramen för EU. Ett EU-finansierat projekt om odeklarerat arbete innebär bland annat att de fem nordiska ländernas arbetsmiljömyndigheter har besökt varandra och deltagit i varandras inspektioner. Syftet var att visa varandra hur man arbetar i vardagen. En lärdom är att inspektörernas arbete skiljer sig åt i de nordiska länderna. I Finland arbetar inspektörerna framför allt med arbetsrätt, inklusive lön, och arbetarskydd medan facken i Sverige och Danmark tar hand om kontrollen av löner. I Danmark og Norge samarbeider politi, skatte- og arbeidsmiljømyndigheter og er samlokalisert flere steder.

De nordiska arbetsministrarna har dessutom utarbetat gemensamma skrivelser och uttalanden till Europeiska kommissionen. I skrivelserna har de betonat en rättvis arbetsmarknad och jämlika verksamhetsförutsättningar för den inre marknaden.

Europeiskt forum mot odeklarerat arbete:

Främjandet av en rättvis arbetsmarknad och bekämpningen av odeklarerat arbete står i centrum för Europeiska unionens åtgärder. I de nordiska länderna bedrivs mycket samarbete och genomförs olika nationella åtgärder för att främja en rättvis arbetsmarknad och bekämpa odeklarerat arbete. Genom Europeiska arbetsmyndighetens (ELA) åtgärder effektiviseras genomförandet av EU:s bestämmelser om rörlighet och bekämpningen av odeklarerat arbete samt informationen om bestämmelserna om rörlighet. De nordiska länderna har aktivt utfört detta arbete som en del av åtgärderna vid ELA och det så kallade forumet för odeklarerat arbete. I fortsättningen kommer man att effektivisera åtgärderna också genom frivilliga samordnade gränsöverskridande kontroller eller genom samtidiga kontroller i länderna som en del av det bredare samarbetet.

Just nu pågår kampanjen #Rights4AllSeasons som handlar om säsongarbete. Säsongarbetarnas ställning och rättigheter är förknippade med många oklarheter, missbruk och säkerhetsrelaterade frågor på grund av covid-19 epidemin. Information behövs om de regler som ska tillämpas och om den rådgivande aktören.

En smidig övergång av forumet till ELA den 26 maj 2021 som en permanent expertgrupp säkerställer att arbetet fortsätter. Utbytet av god praxis för bekämpning av odeklarerat arbete hjälper medlemsländerna att bedöma sin egen situation och identifiera frågor som kräver utveckling. Forumet har främjat det allmänna kunnandet, breddat kunskapsunderlaget, låtit göra undersökningar, arrangerat seminarier och temadiskussioner samt granskat branscher som är känsliga för odeklarerat arbete och deras specialfrågor.

Europeiskt forum mot odeklarerat arbete har definerat byggesektoren om en af to brancher, der ville blive prioriteret af ELA over de næste to år. Det betyder blandt andet, at ELA- og Platformarbejdsgruppen vil afholde kurser og expertseminarer om social dumping og arbejdsmarknadskriminalitet i disse specifikke brancher, samt at koordinere tiltag som overvågningsindsatser og undervisningsbesøg landene imellem.

Verksamheten styrs av forumets arbetsprogram för 2021–2022. Syftet med programmet är att fördjupa förståelsen för nya former av odeklarerat arbete och branscher som är utsatta för fenomenet. Programmet stöder partnerskap, innovationer, kapacitetsuppbyggnad och ökar medborgarnas medvetenhet om odeklarerat arbete. EU-forumet vill främja ett helhetsbetonat, förvaltningsövergripande arbete på politisk och operativ nivå i medlemsländerna för att bekämpa odeklarerat arbete. De nordiska länderna deltar aktivt i detta arbete tillsammans med ministerierna, myndigheterna och olika organisationer. Dessutom utvecklas verksamhetsmodellerna för samarbetet mellan de nordiska länderna och myndigheterna i närområdet.

Det politiska engagemanget och beredskapen att utvärdera de egna systemen och tillvägagångssätten är av central betydelse för att effektivisera åtgärderna i alla medlemsländer, även i de nordiska länderna. Myndigheterna ska ha kostnadseffektiva verksamhetsmodeller som stöder samarbetet. Regleringen ska stödja informationsutbyte och samarbete mellan myndigheterna.

Offentlig och privat upphandling:

Offentliga och privata upphandlingar regleras på olika sätt och bakom de privata avtalen ligger avtalsfrihet.

Vid offentlig upphandling är det väsentligt att tillgången till information tryggas och att informationen om upphandlaren är aktuell. Informationsutbytet är vardag redan nu och det finns hinder för informationsutbyte, men det är en annan sak att ge myndigheterna i olika länder direkt tillgång till andra länders register. EU-regleringen ställer specialvillkor för informationsutbytet och i utbytet ska kraven i den allmänna dataskyddsförordningen (GDPR) iakttas.

Vid inrättandet av ett nationellt register ska flera aspekter beaktas, såsom behovet av att särskilt reglera aktörerna inom byggbranschen genom ett nytt registerkrav, nationella bestämmelser om informationsutbyte mellan myndigheter och EU-rätten. Problemen med informationsutbytet mellan myndigheterna kommer också att utredas inom ramen för arbetet i Europeiska forumet för

bekämpning av odeklarerat arbete. EU:s bestämmelser om fri rörlighet bör också beaktas. Tillhandahållandet av tjänster får inte hindras inom Europeiska unionen eller göras mindre attraktivt jämfört med inhemska företag. Det väsentliga är att spelreglerna för arbetslivet följs och att effektiv tillsyn stöds.

Nationella upphandlingslagar baserar sig på EU-direktiv vars centrala mål är öppenhet och icke-diskriminering. Unionsrätten avseende den inre marknaden förhindrar att inhemska företag gynnas. Vid utvecklandet av registren strävar man efter att beakta alla branscher och på så sätt stödja öppen tillgång till information om företagens aktörer. I direktivet och i ländernas nationella upphandlingslagar fastställs obligatoriska och prövningsbaserade grunder för uteslutning av anbudsgivare. Den upphandlande enheten ska utesluta en anbudsgivare som belastas av ovan nämnda uteslutningsgrund från anbudsförfarandet. Likaså beskrivs i upphandlingslagen och upphandlingsdirektiven vilka handlingar grunden för uteslutning ska framgå av. Till största delen baserar sig uppgifterna på befintliga myndighetsregister.

Upphandlingslagens urval av metoder för att ingripa i missbruk av arbetskraft är begränsat, eftersom upphandlingslagen uttryckligen koncentrerar sig på konkurrensutsättningsfasen. Det väsentliga är att den upphandlande enheten i konkurrensutsättningsfasen har kunnat utarbeta en definition av föremålet för upphandlingen som beaktar de sociala aspekterna samt de krav som ställs på anbudsgivarna. Var och en som vunnit upphandlingen utövar avtalsbaserad tillsyn över sina underleverantörer. Problemet är att upphandlaren inte nödvändigtvis följer eller ingriper i avtalsparternas verksamhet.

Upphandlingslagstiftningen innehåller bestämmelser om förhindrande av penningtvätt. Vid offentlig upphandling ska de upphandlande enheterna utesluta en anbudsgivare som lämnat ett onormalt lågt anbud, om det onormalt låga priset beror på brott mot kraven i social- eller arbetslagstiftningen. Dessutom ska uppgifterna om den som vunnit anbudsförfarandet kontrolleras i straffregistret innan upphandlingskontraktet undertecknas.

I fråga om privata upphandlingar finns det inte någon likadan processlag som förutsätter till exempel att vissa grunder för uteslutning används. Övrig substanslagstiftning inverkar på privata upphandlingar. I Finland gäller detta till exempel beställansvarslagen, som förutsätter att avtalspartens bakgrund utreds innan avtal om underleveranser eller hyrning av arbetskraft ingås.

I Sverige arbetar man till exempel med stöd från Upphandlingsmyndigheten till upphandlande myndigheter och enheter för att inkludera krav på arbetsrättsliga villkor vid offentlig upphandling.

Flere offentlige oppdragsgivere i Norge har utviklet sett av krav til sine leverandører, som går lenger enn kravene i anskaffelsesregelverket for å motvirke useriøsitet og arbeidslivskriminalitet. Det er vanligst med slike såkalte seriøsitetsbestemmelser når det gjelder bygg- og anleggskontrakter. Partene i arbeidslivet står for eksempel sammen bak omforente forslag til seriøsitetsbestemmelser til bruk i bygg- og anleggskontrakter.

Videre er det innført egne bestemmelser om å begrense kontraktskjedene til to underleverandører ved offentlige innkjøp innen bygg og renholdstjenester. Det er også krav om bruk av lærlinger på større og mer langvarige kontrakter. Det gjennomføres en rekke tiltak for å sette offentlige oppdragsgivere i stand til å vurdere om leverandører er seriøse, blant annet gjennom tilgang til dokumentasjon i sanntid om tilbydere. Flere offentlige innkjøpere har også utviklet egne kontraktskrav for å sikre at deres leverandører overholder lov og regelverk. Dette skal nå følges opp med sikte på større grad av felles seriøsitetskrav ved offentlige innkjøp ("Norgesmodell").

De nordiska ländernas regeringar anser därmed att rekommendationen är delvis uppfylld.